



Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

§. I. Difficultas resolvitur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

riò & per se, & aliud secundariò & per accidens, A
 seu ratione alterius, & veluti in obliquo & de
 connotato; & hoc secundo modo, eodem actu
 intentionis vel electionis attinguntur; intentio
 enim respicit finem, ut est ratio volendi media,
 & quatenus est assequibilis per illa; electio verò
 tendit ad media, prout conducunt ad assecutionem
 finis. Unde D. Thomas hic art. 4. ad 3. comparat
 istos duos actus ascensui & descensui: sicut enim
 ascensus incipit à loco inferiori, & terminatur ad
 superiorem; contra verò descensus incipit à loco
 superiori, & terminatur ad inferiorem: ita intentio
 incipit à fine in quem primò fertur, & ex illo
 descendit ad media, ad quæ secundariò terminatur;
 electio verò incipit à mediis, ad quæ primò fertur,
 & ex illis ascendit ad finem, ad quem secundariò
 terminatur. Ex quo non sequitur finem eligi, & media
 intendi: quia solum dicitur intendi id in quod primò
 & per se fertur intentio, qualis est finis; & eligi
 id in quod primò & per se tendit electio, qualia
 sunt media.

6. Confirmatur hæc doctrina & responso exemplo
 quo utitur D. Thomas in fine corporis ejusdem
 articuli. Eodem modo se habet voluntas ad finem
 & ad media, quo se habet intellectus ad principium
 & ad conclusiones, ut ait Philosophus 2. Physic. textu 29.
 Ergo sicut intellectus non potest unico actu ferri
 in principium & in conclusiones, si ad utrumque
 primariò & per se tendat: bene tamen si unum
 attingat primariò & aliud secundariò, & consideret
 principia prout continent conclusiones, vel conclusiones
 prout continentur in principiis: ita pariter voluntas
 fertur distinctis actibus in finem & media, si
 quodlibet eorum primariò, per se, & absolute attingat;
 secus verò, si unum velit cum ordine & subordinatione
 ad alterum. Unde inquit S. Doctor supra qu. 8. art. 3.
*Finis ut est ratio volendi medium, eodem actu appetitur quo
 medium.* Et hic art. 4. *Cum dico. volo medicinam
 propter sanitatem, non designo nisi unum motum
 voluntatis: cujus ratio est, quia finis ratio est
 volendi ea que sunt ad finem; idem autem actus
 cadit super objectum, & super rationem objecti,
 sicut eadem visio est coloris & luminis.*

7. De hoc actu eleganter differunt SS. Patres, præsertim
 Gregorius & Bernardus: Ille enim explicans istud Iob 38.
Super quo bases illius solidate sunt, sic ait: *Bases
 uniuscujusque anime sunt intentiones sue: nam sicut
 fabrica columnis, columna autem basibus innituntur;
 ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in
 intima intentione subsistunt.* Ille verò in hæc verba
 Canticorum: *Pulchra sunt gena tue sicut turturis;* dicit
*faciem animæ esse mentis intentionem, quia sicut
 ex facie pulchritudo corporis aestimatur, ita & re-
 sultatio operis ex mentis intentione.* Ob eandem
 rationem aptissime mentis intentio lucernæ & oculo
 à Christo comparatur: nam sicut à luce omnia
 decorantur & ornantur, ita (inquit Gregorius)
*per bonæ intentionis radium, merita illustrantur
 actionis.* Et sicut oculo pes, manus, & cætera
 corporis membra reguntur, eorumque externi motus,
 quod debent tendere diriguntur: sic intentio,
 veluti animæ oculus, humanos actus in ultimum
 finem ordinat, à quo mala intentione deflectunt.
 Unde inquit Gilbertus in Cantica: *Si plures habes
 oculos, sagittantis exemplo, omnes alios claudes,
 hoc unò utaris, quo solum dilectum valeas intueri.*

DISPVATIO IX.

De Electione.

Ad questionem 13. D. Thoma.

EGIMVS de actibus circa finem: dicendum
 sequitur de actibus circa media; & primò de
 his qui pertinent ad ordinem intentionis, electione
 scilicet, consilio, & consensu; postea de illis qui
 spectant ad ordinem executionis, usu nimirum & imperio.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum electio sit actus voluntatis, vel intellectus.

PATET ex jam dictis, ad eligendum requiri
 intellectus & voluntatis concursus; intellectus
 quidem, ut consular de mediis, & deliberet
 quænam determinatè sint eligenda; voluntas
 verò, ut ea præ aliis in ordine ad finem
 intentum acceperet. Unde difficultas est, in
 quam istorum actuum consistat formaliter electio,
 an in actu voluntatis, vel in actu intellectus:
 non potest enim in utroque ex æquo consistere
 (quicquid dicant in contrarium Bellarminus
 lib. 3. de gratia & lib. arbit. cap. 9. & Salas
 hic tract. 6. disp. 1. sect. 5.) nam apud omnes
 electio unum aliquid denotat, seu unum hominis
 actum, sicut intentio, fructio, & reliqui voluntatis
 actus.

S. I.

Difficultas resolvitur.

DICO igitur, electionem esse substantialiter
 actum voluntatis, licet præsupponat specialem
 motionem & ordinationem rationis.

Prima pars probatur primò ex communi consensu
 hominum: nam licet quis iudicet aliquid esse
 melius vel utilius, donec tamen illud velit,
 non censetur elegisse.

Secundò probatur: Objectum electionis est
 bonum utile: Sed sola voluntas versatur circa
 bonum: Ergo electio est actus voluntatis.

Tertiò: Electio est actus libertatis, quæ idcirco
 vis electiva appellatur: Sed libertas in voluntate
 tanquam in propria sede & cubili residet:
 Ergo & electio; subindeque est actus voluntatis.

Quartò: Virtus moralis, quæ est habitus electivus,
 in voluntate subiectatur: Ergo & ipsa electio.

Denique, ut discurrit D. Thomas hic art. 1. actus
 qui materialiter pertinet ad unam potentiam,
 & formaliter ad aliam, est secundum substantiam
 & elicitive illius potentie ad quam pertinet
 materialiter: Sed actus electionis est materialiter
 à sola voluntate, & formaliter tantum ab
 intellectu: Ergo elicitive, & secundum substantiam,
 est à voluntate. Majorem declarat S. Doctor
 in actu fortitudinis, in finem charitatis ab ipsa
 charitate ordinato, qui secundum sub-

stantiam & elicitive est ab habitu fortitudinis, quia ad illum pertinet quantum ad materiale, & ab habitu charitatis solum quantum ad formale, seu quantum ad ordinem in ultimum finem. Minor verò si ostenditur. Actus qui fertur in bonum ordinatum per rationem, materialiter est voluntatis, formaliter verò intellectus: Sed electio fertur in bonum ordinatum per rationem: Ergo materialiter est voluntatis, formaliter verò intellectus. Minor est certa: electio enim supponit ordinationem rationis, quâ media inter se & in ordine ad finem intentum comparantur, ut infra patebit. Major in qua est difficultas, sic ostenditur. Quando ad aliquem actum concurrunt duo principia, quorum unum se habet ut dirigens, & movens, aliud verò ut motum & directum, quod se tenet ex parte dirigentis, & moventis, se habet formaliter; quod verò se tenet ex parte illius quod dirigitur & movetur, se habet materialiter, ut patet in exemplo jam adducto: nam cum actus fortitudinis imperatur à charitate ut exerccatur propter Deum, tunc actus ille materialiter est à fortitudine, formaliter verò à charitate; quia id quod est à virtute inferiori, se habet ut materia respectu illius quod est à virtute superiori dirigente aut movente: Sed quando aliquis actus fertur in bonum ordinatum per rationem, ad eum concurrunt intellectus & voluntas; intellectus quidem ut dirigens & movens in suo genere, voluntas verò ut directa & mota: Ergo quando aliquis actus fertur in bonum ordinatum per rationem, est quidem rationis quoad formale, sed quoad materiale est voluntatis.

2. Dices: Non solum materia, sed etiam forma pertinet ad substantiam rei, imò forma est principalior: Ergo si materiale electionis pertinet ad voluntatem, & formale ad intellectum, dicendum est electionem esse actum utriusque potentiae, & principalius pertinere ad intellectum.

Sed contra primò: Quamvis in naturalibus forma sit principalior, secus tamen in artificialibus: Sed electio est veluti quoddam artefactum: Ergo in ea materia præstat formam.

Secundò: Esto quod tam in artificialibus, quam in naturalibus, forma intrinseca & essentialis rei sit principalior materiâ, non tamen forma extrinseca & accidentalis: Atqui actus rationis non est forma intrinseca & essentialis electioni, sed extrinseca duntaxat; nam forma essentialis electionis est habitudo transcendentalis ad medium per intellectum consiliatum, & ideò ipse actus rationis, qui est consilium, est tantum forma extrinseca, ex eo quod terminus relationis, quæ est forma intrinseca, sit objectum ut consiliatum seu ordinatum per rationem: Ergo actus rationis, esto se habeat per modum formæ, non pertinet tamen principaliter ad electionem.

3. Quod autem D. Thomas voluerit actum rationis esse tantum formam extrinsecam & accidentalem, respectu electionis, patet, tum ex propositione quam ad id probandum assumit, ait enim: *Actus qui est essentialiter unius potentie vel habitus, recipit formam & speciem à superiori potentia vel habitu, secundum quod ordinatur inferiori à superiori.* Manifestum est autem, quod actus essentialiter pertinens ad unam potentiam, non recipit formam aut speciem essentialem ab alia superiori potentia. Tum etiam exemplò

A quod adducit de actu fortitudinis, à charitate imperato, id est, ad finem charitatis relato; nam evidens est talem actum non habere suam speciem essentialem à charitate, sed à fortitudine.

4. Secunda pars conclusionis, quæ asserit quod electio præsupponit specialem motionem & ordinationem rationis, probatur egregio discursu D. Thomæ qu. 22. de verit. art. 13. ubi hæc scribit: *Quandocumque sunt duo agentia ordinata, secundum agens dupliciter potest movere vel agere: uno modo secundum quod competit natura sue: alio modo secundum quod competit natura superioris agentis. Impressio enim superioris agentis manet in inferiori; & ex hoc inferioris agens non solum agit actione propria, sed actione superioris agentis: sicut sphaera Solis movetur proprio motu, qui spatio unius anni expletur, & motu primi mobilis, qui est motus diurnus. Similiter & aqua movetur motu proprio tendendo in centrum, & habet quemdam motum ex impressione Lune, quæ movet ipsam, ut patet in fluxu & refluxu maris. Corpora etiam mixta habent quasdam operationes sibi proprias, quæ consequuntur naturam quatuor elementorum, ut tendere deorsum, calefacere, in frigidare; & habent alias operationes ex impressione celestium corporum, ut magnes attrahit ferrum. Et quamvis nulla actio inferioris agentis fiat, nisi præsupposita actione superioris: tamen illa actio, quæ competit ei secundum suam naturam, attribuitur ei absolute, sicut aqua moveri deorsum: illa verò quæ ei competit ex impressione superioris agentis, non attribuitur ei absolute, sed in ordine ad aliud: sicut fluere & resuere dicitur esse proprius motus maris, non in quantum est aqua, sed in quantum movetur à luna. Ratio autem & voluntas sunt quadam potentia operative ad invicem ordinata; & absolute consideranda ratio prior est, quamvis per reflexionem efficiatur voluntas prior & superior, in quantum movet rationem. Unde voluntas potest habere duplicem actum, unum qui competit ei secundum suam naturam, in quantum tendit in proprium objectum absolute; & sic actus attribuitur voluntati simpliciter, ut velle & amare, quamvis ad hunc actum præsupponatur actus rationis: alium verò actum habet, qui competit ei secundum id quod ex impressione rationis relinquatur in voluntate: cum enim proprium rationis sit ordinare & conferre, quandocumque in actu voluntatis appareat aliqua collatio vel ordinatio, talis actus erit voluntatis, non absolute, sed in ordine ad rationem. Hæc Divus Thomas elegantissimè: ex quibus aperte concluditur, quod electio præ omnibus actibus voluntatis, & plusquam intentio, dependet ab intellectu, specialemque rationis motionem & ordinationem supponit. Pro cuius majori declaratione:*

5. Sciendum est, quod sicut est proprium voluntatis movere per modum impulsus quoad exercitium, ita est proprium intellectus movere quoad specificationem, & in genere causæ finalis, exhibendo voluntati bonum quò allicitur, in quo consistit finalis causalitas. Sed potest intelligi has duas potentias duobus modis se mutuo movere: primò scilicet generali quadam ratione, prout una supponit quodammodo aliam in sua operatione; sicut voluntas præsupponit semper actum intellectus, repræsentantem objectum in quod tendat, & voluntas applicat & quasi impellit intellectum ad objecti considerationem: secundò potest intelligi huiusmodi

potentias se movere speciali quadam ratione, A quatenus una recipit ex motione alterius specialem quemdam modum operandi, quem communicat suis actibus, quemque non communicaret, motione illa seclusa: v. g. intellectus ex sua ratione habet ordinatè & collativè procedere, unum alteri conferendo; hoc autem non habet voluntas ex se, sed solum inclinare, & per modum impulsus in objectum tendere: unde quod hoc faciat ordinatè, & accipiendo unum præ alio, & cum collatione ad aliud, non habet ex se præcisè; id tamen participare potest ex motione & ordinatione intellectus. Similiter intellectus ex vi sua tendit in objectum per modum manifestantis & illuminantis, ex impressione autem voluntatis, cum quadam efficacia & impulsu, ut patet in imperio, quod non solum ordinat ad opus, quod est proprium rationis à qua procedit, sed etiam cum quadam efficacia sive impulsu (modo inferius explicando) movet ad executionem. Electio ergo non solum supponit generalem illam motionem intellectus, quâ ad omnes actus voluntatis concurrat, representando illi objectum in quod tendat, & à quo specificetur, sed etiam specialem quâ media ordinat ad finem, & ea inter se confert, ac judicat unum alteri esse præferendum; & ideò Aristoteles 3. Ethic. cap. 2. dicit electionem esse appetitum præconscientiati, id est objecti per consilium propositi, & per rationem deliberati. Et D. Thomas quest. 22. de verit. art. 25. *Electio (inquit) est actus voluntatis non absolutè, sed in ordine ad rationem, eò quod in electione apparet id quod est proprium rationis, scilicet conferre unum alteri, vel præferre; quod quidem in actu voluntatis invenitur ex impressione rationis, in quantum scilicet ipsa ratio proponit voluntati aliquid non ut utile simpliciter, sed ut utile ad finem.* Unde triplicem voluntatis ab intellectu dependentiam, seu triplicem gradum dependendi ab intellectu possumus distinguere: primus est in proponendo objectum, quod ad omnes actus voluntatis requiritur; secundus in ordinando finem ad media, vel media ad finem, & hic est communis intentioni & electioni: tertius est in conferendo media inter se, & præferendo aliquid vel aliqua; & hic solum competit electioni, & ideò electio specialem importat dependentiam à ratione, & majorem adhuc quam ipsa intentio.

S. II.

Solvuntur objectiones.

6. **O**BJICIES primò contra primam partem conclusionis: Electio est actus prudentiæ: Sed prudentia est in intellectu: Ergo electio ad intellectum pertinet.

Respondèo omnem electionem non esse à prudentiâ, cum etiam imprudentes eligant; illam verò, quæ est à prudentiâ, non esse ab illa elicitivè, sed directivè tantum, seu regulativè, quia bona electio debet dirigi & regulari per prudentiam; quæ ut docet D. Thomas infra qu. 57. & 2. 2. qu. 49. & 51. habet tres actus, scilicet judicare, consiliare, & præcipere; & per duos primos regulat electionem faciendam ab habitu virtutis moralis, per tertium verò regulat ipsam executionem seu usum, ut infra patebit, cum agemus de imperio.

7. Dices: Divus Thomas 2. 2. qu. 124. art. 2. ad 1. dicit quod martirium principaliter est actus cha-

ritatis, quàm fortitudinis; quia licet eliciatur à fortitudine, dirigitur tamen à charitate; Ergo si prudentia dirigit & regulat electionem, magis debet dici actus prudentiæ, quàm virtutis moralis.

Respondèo ex eodem S. Doctore qu. 2. de malo art. 3. quod particula, *principaliter*, duobus modis sumi potest: primò ut significat idem quod primordialiter; secundò ut significat idem quod completivè: quando ergo docet martirium pertinere principaliter ad charitatem, sumit ly *principaliter* in primo sensu, & solum vult martirium ab ipsa charitate primordialiter, seu originativè procedere, quamvis à virtute fortitudinis eliciatur. Idem cum proportionem de electione dici debet: illa enim ad intellectum & prudentiam originativè & primordialiter pertinet, ad voluntatem verò & virtutes morales elicitivè & completivè.

Objicies secundò: Virtutes morales quæ versantur circa passiones, ut temperantia & fortitudo, resident in appetitu sensitivo, ut docet S. Thomas infra qu. 56. art. 4. At illæ virtutes sunt habitus electivi, & habent pro actu proprio elicere electionem rectam in tali materia, moderando passiones: Ergo electio non solum ad voluntatem, sed etiam ad appetitum sensitivum pertinet, & ab illo elicitur.

Respondèo virtutes morales quæ sunt circa passiones, residere in appetitu sensitivo, non quatenus sensitivus & materialis est, sed in quantum participat aliquid de ratione, & est rationalis per participationem, ut ait D. Thomas loco citato in resp. ad 1. & ita electionem posse esse ab appetitu sensitivo, non absolutè & secundum se considerato, sed ut moto à ratione & voluntate, & ut participante à voluntate aliquam libertatem imperfectam, ratione cujus potest etiam in illo esse peccatum, ut asserit idem S. Docteur infra qu. 74. art. 5.

ARTICVLVS II.

De quibus sit electio?

DICO primò, electionem non esse de fine, sed de finis est, sed tantum de mediis. Ita D. Thomas art. 3.

Probatur primò: Electio, ut ait Aristoteles, est appetitus præconscientiati: Sed consultatio non est de fine, sed tantum de mediis; Medicus enim v. g. non consultat an infirmus sit sanandus, sed solum quibus mediis seu remediis sanandus sit: Ergo nec electio.

Secundò: Electio est veluti quidam motus voluntatis: Ergo cum omnis motus procedat ex aliquo immobili, ut sæpe docent Aristoteles & D. Thomas, debet omnis electio ex intentione alicujus finis procedere, subindeque non circa finem, sed circa media versari.

Tertiò: Eligere est quasi unum ex multis legere: Sed hoc non potest fieri nisi ex præsupposito amore finis, qui sit ratio discernendi unum ab alio, utpote magis opportunum ad finem obtinendum: Ergo electio amorem & intentionem finis supponit, & circa media versatur.

Denique probatur conclusio: Sic se habet electio in operationibus, sicut discursus in speculativis: Atqui intellectus non discurret circa principia, sed circa conclusiones: Ergo nec voluntas eligit